

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

1. Боротьба Польщі та Литви за Галицько-Волинську спадщину. Кревська унія. Утворення Кримського ханства.
2. Виникнення козацтва. Соціально-економічне життя.
3. Розвиток культури та освіти.

Дати:

1362 р. – битва на р.
Сині Води;

1385 р. - укладення
Кревської унії;

1449 р. – утворення
Кримського ханства;

1471 р. - остаточна
ліквідація Київського
князівства;

1489 р. - перша згадка
про українських козаків
у писемних джерелах.

Персоналії:

Хаджі Гірей,
Костянтин
Острозький, Юрій
Дрогобич.

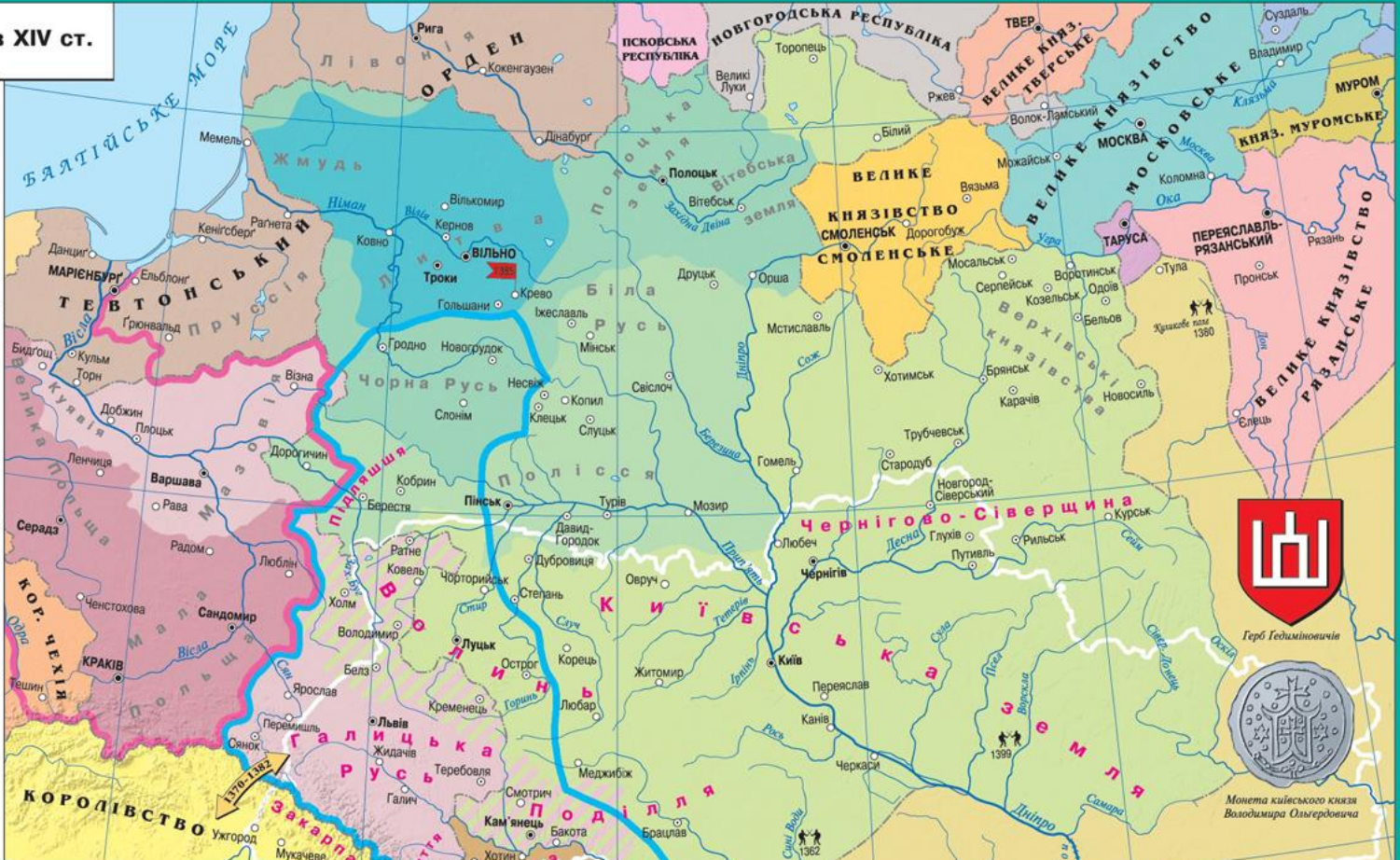
Поняття та терміни:

«шляхта», «цехи»,
«панщина»,
«магдебурзьке
право», «магістрат»,

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ в XIV ст.

- Галицько-Волинська держава в першій половині XIII ст.
- Польща в першій половині XIII ст.
- Польське королівство в 1333 р.
- Території, включені до складу Польського королівства за Казимира III Великого (1333 – 1370 рр.)
- Литовське князівство в першій половині XIII ст.
- Території, приєднані до Литовського князівства за князювання:
- Міндовга (до 1263 р.)
- Вітена (1295 – 1315 рр.) і Гедиміна (1316 – 1341 рр.)
- Ольгерда (1341 – 1377 рр.)
- Волинь Українські землі
- Території, за які точилася боротьба між Польщею та Литвою
- Польсько-угорська унія (Галицьку Русь перетворено на васальне володіння Угорського королівства)
- Кревська унія 1385 р. Початок об'єднання Польського королівства і Великого князівства Литовського
- Володіння Генуезької республіки

- ВОЛОДІННЯ ЛИТОВСЬКИХ КНЯЗІВ ГЕДИМІНОВИЧІВ у другій половині XIV ст.**
Ольгерд Гедимінович	Корибут-Дмитро Ольгердович
Кiejстут Гедимінович	Лугвен-Семен Ольгердович
Любарт-Дмитро Гедимінович	Вітовт Кiejстутівич
Юрій Наримунтович	Товтивіл-Конрад Кiejстутівич
Патрикій Наримунтович	Юрій Кориатович
Василь – син Михайла Наримунтовича	Олександр Кориатович
Федір – син Патрикія Наримунтовича	Володіння нащадків смоленських і чернігівських Федиківичів
Вільголт-Андрій Ольгердович	Володіння Владислава Опольського
Бутав-Дмитро Ольгердович	
Володимир Ольгердович	
Федір Ольгердович	
Яягло Ольгердович	

БОРОТЬБА ПОЛЬЩІ, УГОРЩИНИ ТА ЛИТВИ ЗА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКУ СПАДЩИНУ

Після смерті князя **Юрія II Болеслава з 1340 р. на Волині** княжив литовський князь **Любарт Гедимінович**;

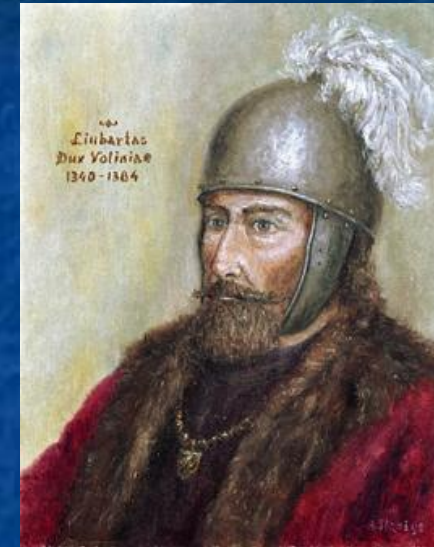
В Галичині реальним правителем був боярин **Дмитро Дедько (1340-1344)**;

1340 р. - похід польського короля Казимира III на Львів.

1387 р. – Галичина у складі Польського королівства як автономне “Королівство Русі”;

Інші території приєднано до Литви за часів співправління братів **Ольгерда та Кейстута Гедиміновичів**;

1362 р. – битва на р. Сині Води між литовським військом та Золотою Ордою; приєднання до Литви Київщини, Чернігово-Сіверщини та на Поділля.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ
наприкінці XV – у першій половині XVI ст.
 Масштаб 1 : 7 500 000

- Південно-східна межа розселення українців у XV ст.
- ← - - - - Напрями татарських походів наприкінці XV – на початку XVI ст.
- ← Похід турецько-молдавського війська проти Польщі у 1498 р.
- ▨▨▨▨ Українські землі, збезлюднені внаслідок нападів татар
- Межа розселення українців на середину XVI ст.
- “Дике поле” – незаселені прикордонні території між литовськими і турецько-татарськими володіннями
- Канів Головні осередки формування українського козацтва
- Напрями козацької колонізації
- ⊗ Бій козаків у складі польського війська з татарами у 1489 р. (перша згадка про козаків у писемних джерелах)
- Перший відомий похід козаків проти турецьких володіль (1492 р.)
- ⚔ Заснування Хортицької Січі Дмитром Вишневецьким (1556 р.)
- ☆ Головні замки, зведені за наказом литовських князів на українських землях для захисту від татар
- а б Володіння Османської імперії (а) та її васалів (б)
- — — — — Кордони держав на середину XVI ст.
- Східний кордон Священної Римської імперії

ЧИСЕЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ, ЯКІ ПОТРАПИЛИ ДО ТАТАРСЬКОЇ НЕВОЛІ

до кінця XV ст.	у XVI ст.	у першу половину XVII ст.
понад 200 тис. чоловік	понад 350 тис. чоловік	300 тис. чоловік

Структура управління Великим князівством Литовським

Принцип васалітету-

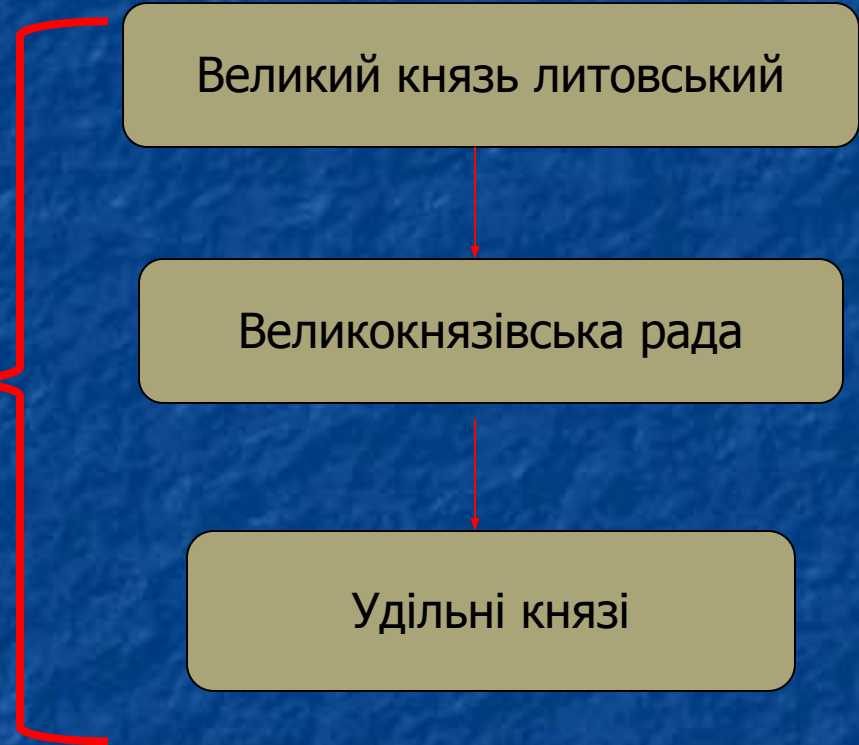
взаємовідносини всередині панівного класу феодалного суспільства.

Один феодал (васал) визнавав над собою зверхність могутнішого феодала в обмін на захист.

Великий князь литовський

Великокнязівська рада

Удільні князі

Особливості литовського володарювання на українських землях

- **литовці переймали** військову організацію, традиції господарювання, православну віру. Руська **мова** стала офіційною мовою великокняжого двору й державної канцелярії.
- **литовці дозволяли українській знаті обіймати найвищі адміністративні посади**, князі та бояри служили литовському князю, за ними закріплювали їх родові землі.
- залишалася вся попередня система управління за принципом: «**Старого не порушуємо, а нового не впроваджуємо**».

Кревська унія – державно-політичний союз між Польським королівством і ВКЛ, укладена **14 серпня 1385 р.** в м. Крево.

Унія передбачала:

- **перехід у католицизм Ягайла**, його родичів і всіх литовців,
- шлюб Ягайла з Ядвігою, приєднання ВКЛ до складу Польської держави.

Владислав II Ягайло Великий князь
Литовський і польський король
(1386-1434 рр.)

Ядвіга I королева Польщі з 1386 р.

ВІДНОВЛЕННЯ Й ОСТАТОЧНА ЛІКВІДАЦІЯ КИЇВСЬКОГО ТА ВОЛИНСЬКОГО УДІЛЬНИХ КНЯЗІВСТВ

- у 40 рр. 15 ст. литовські можновладці відновили удільні **Київське і Волинське князівства**. Київським князем став Олелько, Волинським – Свидригайло.
- зміцнення українських князівств суперечило політиці Литви і Польщі, тому відновлені князівства знову були ліквідовані: **Волинське 1452 р., Київське - 1471 р.**
- землі князівств передано литовським намісникам.

Особливості польського володарювання на українських землях

1. Поширення норм польського права, систем судочинства.
2. Передача земельних володінь польській шляхті.
3. Заборона торгівлі на українських землях іноземним купцям.
4. Витіснення православ'я, утвердження католицизму, офіційна мова – латинська.

УТВОРЕННЯ КРИМСЬКОГО ХАНСТВА.

- У **1449 р.** **Хаджі-Гірей** проголосив себе незалежним правителем Криму.
- У **1475 р.** султан Османської імперії **Мегмед II** захопив портові міста і утворив на узбережжі Чорного моря свою провінцію.
- у **1478 р.** кримський хан **Менглі-Гірей** визнає васальну залежність від Османської імперії.

**Хаджі-Гірей засновник
Кримського ханства**

- Ясир – бранці, яких захоплювали татари і турки під час походів на українські землі.
- Яничари – турецька регулярна піхота, створена в 14 ст. султаном Мурадом I.
- Упродовж 1450-1556 рр. татари грабували українські землі 86 разів.
- За підрахунками втрати становили від 2 до 2,5 млн осіб.

Орда повертається з ясиром.
Гравюра з угорської хроніки XV ст.

«Шляхта»

провідний суспільний привілейований соціальний стан, форма аристократії у Польщі, Литві, Білорусії та Україні у XIV-XIII ст.

- звільнення від повинностей,
- участь в управлінні державою,
- військова служба,
- спадкове володіння землею.

**Польський шляхтич.
Автор: Рембрант,
1637 р.**

Панщина

- форма відробіткової ренти при феодальному способі виробництва. Характеризується особистою залежністю селянина від поміщика.

Кріпацтво

система аграрних відносин, правова система при феодализмі, яка встановлювала залежність селянина від феодала.

Литовським статутом (1588 р.)

українське селянство було остаточно закріпачене.

На Закарпатті утверджується на початку XVI ст.

Фільварок

у Польщі, Литві, Україні та Білорусії у XIV-XIX ст.

панський

сільськогосподарський

хутір, багатогалузеве

господарство, орієнтоване

на виробництво збіжжя на

продаж.

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

- **1489 р.** - перша згадка про українських козаків у писемних джерелах (у «Польський хроніці» Мартина та Йохима Бельських).
- У перекладі з тюркських мов він означає "одинокий", "схильний до розбою, завоювання".

Причини появи козацтва:

- посилення феодального гніту селян та міщан з боку панства (запровадження кріпосної залежності, збільшення повинностей і податків).
- політика ополячення українського населення, утиски і обмеження культури та мови.
- наступ католицької церкви на право православного населення.
- потреба в захисті земель від походів кримських орд та султанських військ.

- У 14 ст. **Закарпаття** належало **угорському королю**.

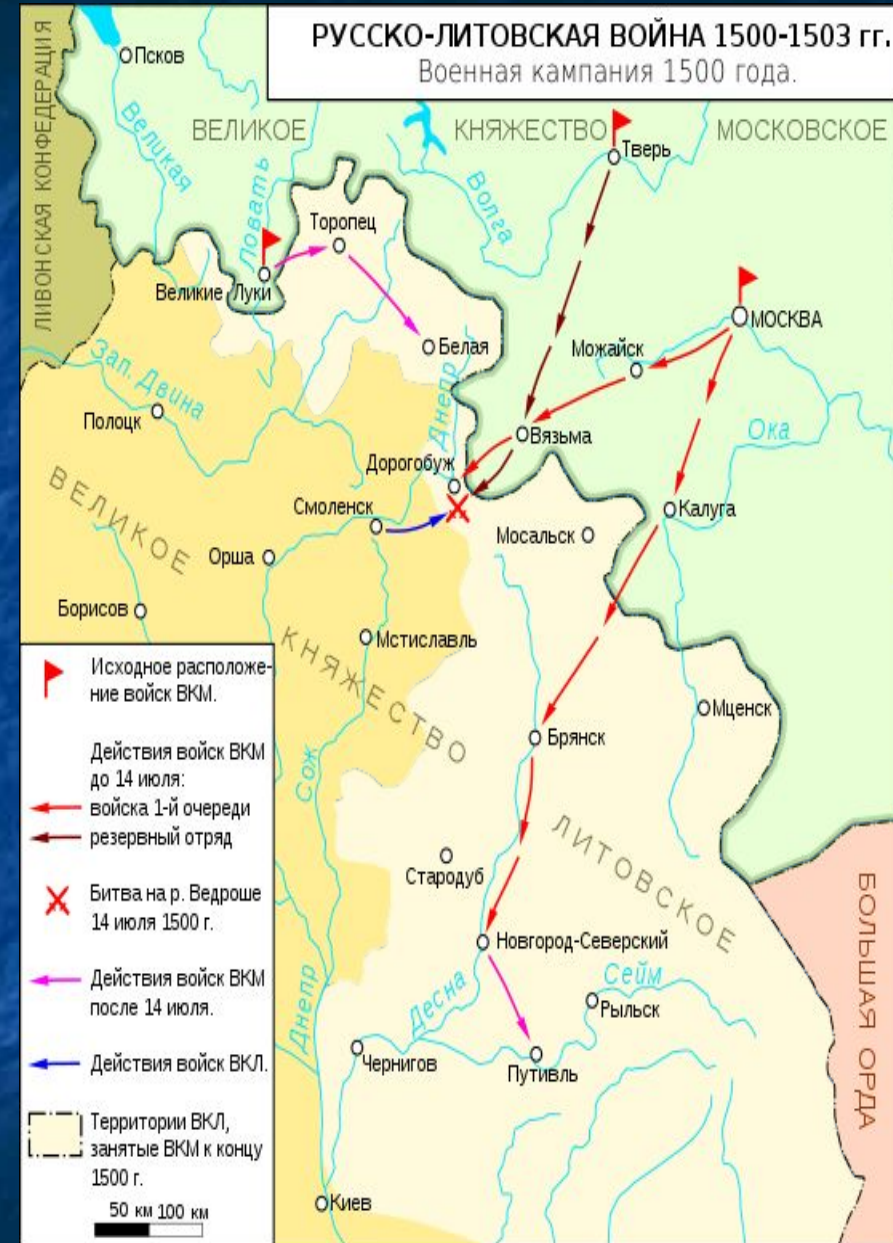
- Від другої половини 14 ст. **Буковина** перебуває у складі **Молдовського князівства**, яке у 1538 р. підкорене Туреччиною.

МОСКОВСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІЙНИ

- Від 80-х років 15 ст. розпочалися **війни між Московією та ВКЛ**. Унаслідок **війни 1500–1503 рр.** до держави **Івана III** перейшли Чернігів, Стародуб, Новгород-Сіверський, Любеч та ін.

- У 1507 р.** московський уряд розв'язав нову війну. **У 1514 р.** - битва під Оршею закінчилася перемогою **ВКЛ**.

- До 1537 р. ВКЛ** у війнах проти Московії втратило Чернігово-Сіверщину й Смоленськ.

Костянтин Острозький (бл. 1460–1530)

- князь, воєначальник.
- опікувався православною церквою і культурним життям.
- **1497 р.** отримав посаду Великого гетьмана Литовського.
- **1514 р.** здобув перемогу над московським військом під Оршею.
- батько Василябатько Василя Острозького.

Юрій Дрогобич (бл. 1450-1494 рр.)

- філософ, астроном, доктор медицини.
- перший український автор друкованого твору латинською мовою: *трактат «Прогностична оцінка поточного 1483 р.»* (Рим, 1483 р.).
- ректор Болонського університету (Італія).

МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРА

- **Магдебурзьке право** – виникло у 13 ст. у Німеччині, у м. **Магдебурзі**, й передбачало звільнення міста від управління, судової та адміністративної влади місцевих феодалів і **створення міського самоврядування**.
- Надавалося великим литовським князем або польським королем.
- Містом керував **магістрат** – орган, що об'єднував **раду** (очолював бурмистр) і **лаву** (війт).
- **Цех** - самоврядна громада вільних ремісників, очолювана виборним цехмістром.

Верхній замок у
Луцьку.
2 пол. 14 ст.

Острозький замок

Кам'янець-Подільська фортеця

Білгород-Дністровська (Акерманська) фортеця

Хотинська фортеця

Мукачівський замок

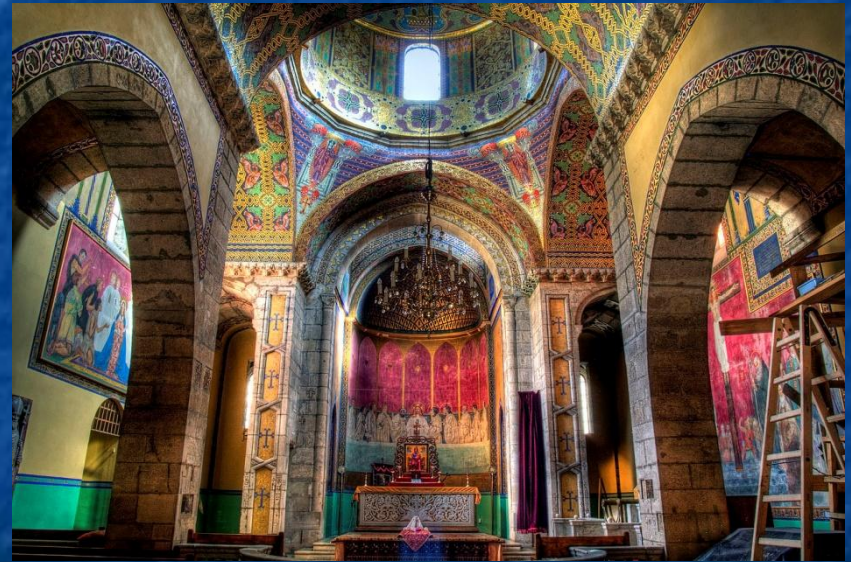

**Покровська
церква-фортеця у
с. Сутківці**
Хмельницької обл.

■ одночасно і
фортеця і храм.

Вірменський кафедральний собор Успіння Пресвятої Богородиці у Львові 1363 р.

Ханський палац у Бахчисараї - родова резиденція династії Гераїв родова резиденція династії Гераїв - правителів Кримського ханства родова резиденція династії Гераїв - правителів Кримського ханства у 1532 родова резиденція династії Гераїв - правителів Кримського ханства у 1532-1783 родова резиденція династії Гераїв -

Ікона Богородиці з пророками з церкви у с. Підгородцях

ДЖЕРЕЛА:

- <http://studies.in.ua/ru/istoriya-ukrainy-shpargalki/269-ukrainskie-zemli-v-sostave-vkl.html>
- https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%BA%D0%BD%D1%8F%D0%B7%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5
- <https://znohistory.ed-era.com/m1/l5>